

Πολιτισμός Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά Εθνικός Κατάλογος Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς...

Μαιευτική πρακτική και επιστήμη

Αιτητές:

Επιτροπή Μαιών/Μαιευτών του Παγκύπριου Συνδέσμου Νοσηλευτών και Μαιών (ΠΑ.ΣΥ.Ν.Μ)

Συμβούλιο Νοσηλευτικής και Μαιευτικής Κύπρου

Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου- Τμήμα Νοσηλευτικής, Μεταπτυχιακό Μαιευτικής

Σωματείο Μαιών "Φιλοτόκος"

Ενδιαφερόμενες κοινότητες (σχετικοί φορείς και συνεχιστές του στοιχείου):

Η μαιευτική ως πρακτική και επιστήμη ασκείται από τις μαιείς και τους μαιευτές στην Κυπριακή Δημοκρατία, τόσο στον κρατικό όσο και στον ιδιωτικό τομέα. Οι μαιείς και οι μαιευτές σήμερα εκπροσωπούνται από συλλογικά όργανα (Συμβούλιο Νοσηλευτικής και Μαιευτικής, Επιτροπή Μαιών). Η εκπαίδευση και επιστημονική τεκμηρίωση στο πεδίο της μαιευτικής πραγματοποιείται στο πλαίσιο μεταπτυχιακών προγραμμάτων που προσφέρονται στο Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου (ΤΕΠΑΚ) και στο Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο. Στη διάρκεια των προγραμμάτων αυτών, οι ειδικευόμενες μαιείς/μαιευτές αποκτούν τις απαραίτητες γνώσεις, στάσεις και δεξιότητες ώστε να μπορέσουν να προσφέρουν ποιοτική και ερευνητικά τεκμηριωμένη μαιευτική φροντίδα.

Πέραν των μαιών, που είναι οι κατεξοχήν φορείς και συνεχιστές της μαιευτικής, στην Κύπρο δραστηριοποιούνται και άλλες ομάδες ή ΜΚΟ με στόχο τη μεταβίβαση γνώσεων και πρακτικών της μαιευτικής. Ενδεικτικά αναφέρονται ο οργανισμός "Birth Forward", που υποστηρίζει την επιστροφή στην διαδικασία του φυσικού τοκετού ως αναπόσπαστη κατάληξη μιας κύησης χαμηλού κινδύνου και ο Παγκύπριος Σύνδεσμος Μητρικού Θηλασμού «Δώρο Ζωής» που προωθεί τον θηλασμό ως την καλύτερη τροφή για το νεογνό.

Τέλος, η μαιευτική φροντίδα και καθοδήγηση αφορά κάθε γυναίκα, ζευγάρι και οικογένεια, όσους δηλαδή φέρνουν στον κόσμο μια νέα ζωή και προσπαθούν να ανταποκριθούν στις πολλαπλές ανάγκες (φυσικές και ψυχολογικές), που απαιτεί ο ρόλος αυτός.

Πεδίο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς:

κοινωνικές πρακτικές, τελετουργίες και εορταστικές εκδηλώσεις

γνώσεις και πρακτικές για τη φύση και το σύμπαν

παραδοσιακή διατροφή και εθιμικές πρακτικές

Έτος εγγραφής:

2021

Διαδικασία Εγγραφής

Λευκαρίτικο Κέντημα

Τσιαπιστα

Μεσογειακή Διατροφή

Δαντέλα "πιπίλλα"

Δαντέλες "βενίς" ή "πιπτωτές" και αθηνίτικη ολόπλουμη δαντέλα

Η τέχνη της καλαθοπλεκτικής / ψαθοπλεκτικής

Το καπουθκιώτικο ψαθί

Η τέχνη της ξερολιθιάς

Αρκατένα κουλούρια

Το Καρναβάλι της Λεμεσού

Η πανήγυρη του Κατακλυσμού

Θέατρο Σκιών - Καραγκιόζης

Έθιμα του παραδοσιακού κυπριακού γάμου

"Φυθκιώτικα" - Κεντήματα του αργαλειού της Φύτης

Δαντέλα "φερβολιτές"

Παραδοσιακή αγγειοπλαστική κόκκινου πηλού

Εφυσάλωμένη κεραμική της Λατίθου

Λαπθηιώτικα μαχαίρια - τσακκούθκια

Πασχαλινά Παραδοσιακά Παχνίδια

Κυπριακοί Παραδοσιακοί Χοροί

Ψαλτική Τέχνη (Βυζαντινή μουσική)

Θρησκευτικά πανηγύρια

Η παράδοση της αρτοποιίας στην Αθηνόου

Κοιλανιώτικα γλυτζισά

Ζυμωτός ππαλουζές

Γεωγραφική κατανομή:

Η μαιευτική ως πρακτική απαντάται παγκύπρια. Παλαιότερα, οι γυναίκες γεννούσαν στον χώρο όπου βρίσκονταν, είτε αυτό αφορούσε την οικία ή μέρος αυτής (π.χ. αυλή, χωράφι κλπ), συνήθως με τη βοήθεια πρακτικής μαιάς, *μαμμούς* στην κυπριακή διάλεκτο, αλλά και άλλων γυναικών. Η *μαμού*, με βάση την εμπειρία της, ηγείτο της πράξης του τοκετού και καθόριζε τι έπρεπε να γίνει, τόσο σε αυτό το στάδιο όσο και στην περίοδο της λοχείας. Μετά το 1932, απαντώνται στις πόλεις αλλά και στα χωριά/περιφέρειες, εκπαιδευμένες μαιές, που αναλαμβάνουν να παρακολουθήσουν την έγκυο γυναίκα, να την ξεγεννήσουν, αλλά και να την παραπέμψουν σε γυναικολόγο/νοσοκομείο, εάν υπάρχει ανάγκη. Αργότερα οι γυναίκες στις πόλεις άρχισαν να έχουν πρόσβαση και σε πιο οργανωμένες μονάδες και σε κατοπινό στάδιο σε νοσηλευτήρια κρατικά και ιδιωτικά (ανάλογα με την οικονομική τους κατάσταση). Οι γυναίκες στις ορεινές περιοχές, παρέμειναν στην φροντίδα της εκπαιδευμένης μαιάς και απέκτησαν πρόσβαση σε νοσηλευτήρια πολύ αργότερα.

Σήμερα και με βάση την νομοθεσία περί Νοσηλευτικής και Μαιευτικής αλλά και την Ευρωπαϊκή Οδηγία 2013/55, η Μαιευτική είναι ένα αυτόνομο επάγγελμα. Στα κρατικά νοσηλευτήρια οι μαιές παρακολουθούν αυτοδύναμα τις έγκυες γυναίκες με χαμηλού κινδύνου κύηση, διεκπεραιώνουν φυσιολογικούς τοκετούς και φροντίζουν έγκυες γυναίκες με υψηλού κινδύνου κύηση, τις λεχιώδες και τα νεογνά, προάγοντας τον μητρικό θηλασμό. Συμβουλευθούν και καθοδηγούν τις γυναίκες/οικογένειες για την αναπαραγωγική και σεξουαλική υγεία. Έχουν δημιουργηθεί δωμάτια φυσικού τοκετού στα κρατικά μαιευτήρια για υποστήριξη του φυσικού τοκετού και τη μείωση των αχρείαστων παρεμβάσεων, όπου ο επαγγελματίας αναφοράς είναι η μαιά. Στον ιδιωτικό τομέα, αν και η νομοθεσία προνοεί την αυτονομία της μαιάς, αυτή είναι περιορισμένη. Αναμένεται αναβάθμιση του ρόλου της μαιάς στην κοινότητα με την ένταξη του μαιευτικού επαγγέλματος σαν συμβαλλόμενο επάγγελμα στον Οργανισμό Ασφάλισης Υγείας, όπου οι γυναίκες θα έχουν άμεση πρόσβαση στην μαιά.

Περιγραφή:

Η γυναίκα εγκυμονεί, κυοφορεί και τίκτει, φέρνει στον κόσμο τη νέα ζωή. Από καταβολής κόσμου, με την βοήθεια των άλλων γυναικών της φυλής της, της κοινωνίας, του χωριού της, έφερνε στον κόσμο τα παιδιά της. Η μαιά αποτελούσε την γυναίκα που, λόγω των ειδικών δεξιοτήτων της και μετέπειτα και της εκπαίδευσης, στήριζε και βοηθούσε τη γυναίκα στη γέννα και αναλάμβανε ηγετικό ρόλο στη διεκπεραίωση της.

Η μαιά ήταν ανέκαθεν στενά συνδεδεμένη με τη μητρότητα, ενώ η μαιευτική είναι τόσο παλιά όσο και η ανθρώπινη ύπαρξη. Πανάρχαια ευρήματα μαρτυρούν ότι ο τοκετός είναι πάντα στα χέρια γυναικών, με τη βοήθεια θείκων δυνάμεων. Με βάση ευρήματα και μαρτυρίες διαφόρων εποχών, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η μαιά διαδραμάτιζε σημαντικό ρόλο στη φροντίδα της εγκύου και επιτόκου στην Κύπρο. Επίσης, έχαιρε εκτίμησης και σεβασμού από την κοινωνία και η ίδια αντιμετώπιζε το επάγγελμά της ως λειτουργήματα, προσφέροντας τις γνώσεις και τις υπηρεσίες της αδιακρίτως σε Έλληνες και Τούρκους της Κύπρου.

Η μαιά γνωρίζει το γυναικείο σώμα και συναισθήματα, έχει εμπιστοσύνη σε αυτά, είναι διορατική και ενδυναμώνει τη γυναίκα ώστε να αξιοποιήσει η ίδια τις δικές της δυνάμεις και ικανότητες σε αυτό το ταξίδι. Αποτελεί τον συνδετικό κρίκο για το ζευγάρι κατά τη διάρκεια του τοκετού, καθοδηγώντας τη γυναίκα που γεννά, αλλά και τον σύντροφό της ή/και άλλα μέλη της οικογένειας, που ενδέχεται να παρίστανται. Δείχνει αγάπη και σεβασμό προς τη γυναίκα και την οικογένειά της, βοηθώντας τους να βάλουν γερά θεμέλια για το μέλλον. Η διαχρονική διαδικασία της γέννησης του ανθρώπου με την φυσική διαδικασία του τοκετού, αποτελεί την κορωνίδα των επιτευγμάτων, τόσο της γυναίκας όσο και της μαιάς. Αν και πλέον βασίζεται σε πλήρως επιστημονικά τεκμηριωμένη θεωρία και πρακτική, δεν παύει να αποτελεί ένα τελετουργικό πέρασμα από την ενδομήτρια στην εξωμήτρια ζωή, και να συνδέεται με έθιμα, πρακτικές και συμβολισμούς, αξιοποίηση όλων των αισθήσεων, αλλά και διάδραση μεταξύ της γυναίκας και της μαιάς καθώς και των μαιών μεταξύ τους. Ο ρόλος τους μπορεί να συνοψιστεί στις 4 ακόλουθες κατηγορίες:

Πριν από την κύηση: η μαιά προάγει την αναπαραγωγική υγεία, συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής υγείας, της αντισύλληψης, του οικογενειακού προγραμματισμού, της πρόληψης μετάδοσης των σεξουαλικώς μεταδιδόμενων νοσημάτων και άλλα.

Κατά τη διάρκεια της κύησης: παρακολουθεί την εγκυμοσύνη αυτοδύναμα αλλά και ως μέλος της διεπιστημονικής ομάδας υγείας, προβαίνοντας σε κλινικές μετρήσεις και εξετάσεις, συμβάλλει στα ανιχνευτικά προγράμματα, εντοπίζει παθολογικές καταστάσεις, ενδυναμώνει και προετοιμάζει την γυναίκα για τον τοκετό και τον θηλασμό, παρέχει καθοδήγηση για υγιεινή διατροφή και σωματική ευεξία, καθιέρωση υγιεινών στάσεων και συμπεριφορών κατά την κύηση, ώστε να μην επιβαρύνεται η έγκυος και το έμβρυο, προετοιμάζει για τον γονεϊκό ρόλο και ενισχύει την ψυχολογία της γυναίκας, του συντρόφου και της οικογένειας γενικότερα.

Τοκετός: Διαχειρίζεται αυτοδύναμα φυσικό τοκετό βοηθώντας τη γυναίκα με κύηση χαμηλού κινδύνου να γεννήσει. Εντοπίζει τυχόν παθολογικές και επείγουσες καταστάσεις κατά τον τοκετό και προβαίνει σε διορθωτικές παρεμβάσεις ως μέλος της διεπιστημονικής ομάδας, αναλαμβάνοντας κύριο ρόλο. Προωθεί

Πολτός σταφυλιού

Κυπριακή χαρουπιτιά: παραδοσιακές τεχνικές καλλιέργειας, συγκομιδής, επεξεργασίας

Λαϊκά παραμύθια της Κύπρου

Πασχαλινά έθιμα

Κυπριακές Φωνές

Ελιά: καλλιέργεια, παράγωγα, χρήσεις

Γαλακτοκομικός πολιτισμός της Κύπρου: παραδοσιακές πρακτικές, τεχνικές παρασκευής και εθιμική ζωή

Παραδοσιακό οφτό κλέφτικο της Κύπρου

Μαξίλλες Λυσού

Παραδοσιακά αρτοσκευάσματα και ζυμώματα Ριζοκαρπάσου: τρόποι παρασκευής και εθιμική ζωή

Μαιευτική πρακτική και επιστήμη

Κουμανδαρία (Κουμανταρία) και αμπελοοινικές παραδόσεις των Κουμανταρωχωριών

Παραδοσιακή διατροφή και εθιμικές πρακτικές στην κοινότητα Ριζοκαρπάσου

Καγκανάς στην κοινότητα Κοιλανίου

Τσιπόπιτα στην κοινότητα Λευκοοίκου και τα γύρω χωριά της Μεσσαορίας, Γύψου, Περιστερωνοπηγή, Μηλιά

Γνώσεις και πρακτικές που σχετίζονται με τη καλλιέργεια, τις χρήσεις και τα παράγωγα των σπόρων των ντόπιων παραδοσιακών ποικιλιών της Κύπρου

Λευκοοικιακά υφαντά

Βυζαντινή, μεταβυζαντινή και νεότερη αιογραφία (φορητές εικόνες, τοιχογραφίες, ψηφιδωτά και μικρογραφίες-χαρακτικά)

τον θηλασμό και τον γονεϊκό δεσμό αμέσως μετά τον τοκετό.

Μετά τον τοκετό: Αναλαμβάνει την παρακολούθηση και φροντίδα της λεχωΐδας, διαδραματίζοντας πρωτεύοντα ρόλο στην πρόληψη ή και έγκαιρη διάγνωση επιπλοκών, όπως αιμορραγίας, λοιμώξεων, ψυχολογικών επιπτώσεων και άλλων. Αναλαμβάνει ως μέλος της διεπιστημονικής ομάδας την παρακολούθηση και φροντίδα του νεογνού και είναι ο θεμελιωτής του μητρικού θηλασμού.

Ιστορικές Πληροφορίες

Στην Κύπρο οι μαιές ήταν υπεύθυνες για την παρακολούθηση της εγκύου, τη διεκπεραίωση του τοκετού και τη φροντίδα του νεογέννητου. Έχουν καταγραφεί μαρτυρίες μαιών οι οποίες αναφέρουν ότι συνδύαζαν μαγικά διαβάσματα και θεραπευτικά βότανα, με συνταγές που αποτελούσαν επτασφράγιστα οικογενειακά μυστικά (Χατζηγεωργίου, 2013). Ο Όμηρος αναφέρει τις μαιές, ως εφόρους του τοκετού και της απελευθέρωσης της εγκύου και προστάτιδες των επιτόκων (Βρυωνίδου-Γιάγκου, 2006). Την αρχαιότερη σήμερα γνωστή διατριβή για τη μαιευτική την έγραψε ο Σωρανός ο Εφέσιος (Έλληνας γιατρός, που έζησε στη Ρώμη περί τα 100 μ.Χ.), σύμφωνα με τον οποίο μαία μπορεί να γίνει η γυναίκα η εγγράμματη, εύτροφη, με ακμαίες τις αισθήσεις, αρτιμελής, ζωηρή, με ισχυρή μνήμη, κόσμια, έντιμη, εχέμυθος, νηφάλια, σταθερά ατάραχη, συγκρατημένη, αφιλοχρήματη, συμπάσχουσα, η οποία εξηγεί με σαφήνεια και δεν είναι δεισιδαίμων (Leigh, 2001).

Παρόλο που δεν υπάρχουν γραπτές πηγές για την άσκηση της μαιευτικής στην Κύπρο κατά την αρχαιότητα, γνωρίζοντας ότι στην χώρα υπήρχε διαδεδομένη η λατρεία της θεάς της γονιμότητας, μπορούμε να υποθέσουμε ότι οι μαιές διαδραμάτιζαν σημαντικό ρόλο στη διαδικασία του τοκετού και της παρακολούθησης εγκυμοσύνης, ώστε να διασφαλιστούν οι απόγονοι. Τρεις μαιευτικές παραστάσεις αγαλμάτων (αναθημάτων) του 8ου αι. π.Χ. που βρέθηκαν στη Λάπηθο και εκτίθενται σήμερα στο Κυπριακό Μουσείο, απεικονίζουν την προετοιμασία ή τον ίδιο τον τοκετό. Πιο συγκεκριμένα, παρουσιάζουν τη μαία να βοηθά την τίκτουσα, η οποία συχνά υποβαστάζεται από μια τρίτη μορφή πίσω της - πιθανότατα μια βοηθό μαία (Μιχαηλίδης, 2006· Karageorghis, 2006). Από τις παραστάσεις συμπεραίνεται ότι:

- Οι γνώσεις της μαιευτικής ήταν ευρέως διαδεδομένες.
- Η μαιευτική ασκείτο από γυναίκες μαιές.
- Η γυναίκα κατά τον τοκετό βοηθούνταν από τουλάχιστον μία μαία, με τη βοήθεια άλλων γυναικών που παρίσταντο ή μιας βοηθού μαιίας.
- Η μαιευτική τέχνη και γνώση διδασκόταν από μαία σε μαθητευόμενη.
- Ο τοκετός γινόταν με τη γυναίκα κυρίως σε καθιστή ή όρθια θέση αλλά ακόμα και κατά γης. (Leigh 2001).

Ανάλογες απεικονίσεις σκηνών τοκετού έχουν βρεθεί και σε άλλες τοποθεσίες στην Κύπρο (π.χ. Κισσόνεργα, Γόλγοι), προγενέστερες και μεταγενέστερες αυτών της Λαπήθου και εκτίθενται σήμερα σε μουσεία του εξωτερικού (Μητροπολιτικό Μουσείο Νέας Υόρκης, Βρετανικό Μουσείο Λονδίνου).

Βυζαντινή και μεσαιωνική (Φραγκοκρατία και Ενετοκρατία) περίοδος

Στη Βυζαντινή περίοδο παρατηρείται ανάπτυξη των συστημάτων φροντίδας στη βάση της χριστιανικής θεωρίας (Χατζηγεωργίου, 2013). Γενικότερα στη βυζαντινή αυτοκρατορία οι γυναίκες μπορούσαν να ασκήσουν ιατρικά επαγγέλματα και κυρίως ειδικεύονταν στη γυναικολογία και τη μαιευτική (Gkegkes, Lavazzo et. al., 2016). Στην Κύπρο, ως τμήμα της βυζαντινής αυτοκρατορίας, φαίνεται ότι υπήρχαν ομοιότητες στην πρακτική της μαιευτικής με όσα καταγράφονται από τον Φαίδωνα Κουκουλέ (Κουκουλές, 1938 και 1948-1955).

Στις γραπτές πηγές για τη βυζαντινή και μεσαιωνική Κύπρο, δεν έχουν εντοπιστεί αναφορές σε μαιές - ίσως διότι η άσκηση των καθηκόντων της μαιίας δεν ήταν αναγνωρισμένο επάγγελμα αλλά θεωρείτο δεδομένη πρακτική από τις γυναίκες. Αντίθετα έχουμε κάποιες αναφορές σε τροφούς και σε μία γυναίκα γιατρό το 1455 στην Αμμόχωστο ("Maria medica") (Nicolau-Konnar, 2020).

Γενικά, απεικονίσεις του τοκετού με τη μαία εν δράσει δεν έχουμε στη βυζαντινή μνημειακή ζωγραφική, μόνο σε μικρογραφίες χειρογράφων και στη σκηνή του πρώτου λουτρού του Θείου Βρέφους (Meyer, 2009). Στην Κύπρο, στη μνημειακή ζωγραφική αυτής της περιόδου, η μαία εμφανίζεται σταθερά στην απεικόνιση του πρώτου λουτρού του βρέφους στη σκηνή της Γέννησης του Χριστού και της Γέννησης της Θεοτόκου. Στην πρώτη περίπτωση, συνήθως ο γυμνός Χριστός απεικονίζεται μέσα σε ένα δοχείο που μοιάζει με κολυμβήθρα και δίπλα του μία ή δύο μαιές να τον πλένουν.

Παραδοσιακή κοινωνία της Κύπρου [17ος-20ός αιώνας]

Όπως σημειώνει η Πρωτοπαπά (2009), «όλα όσα παρατηρούμε να συμβαίνουν στο διάστημα από την εγκυμοσύνη ως το τέλος της λοχείας των σαράντα ημερών και κατά τη βάρφηση, δε διαφέρουν πολύ από όσα μας περιγράφουν οι συγγραφείς από την αρχαιότητα και τη μεσαιωνική εποχή [...] Σε μια πρωτόγονη

κοινωνία, όπως ήταν η κοινωνία στην αγροτική Κύπρο ως τις αρχές του 20ού αιώνα, η εγκυμοσύνη ακολουθούσε τους φυσικούς νόμους και η εγκυμονούσα υπέκειτο σε κινδύνους που οδηγούσαν σε μεγάλη θνησιμότητα. Η παρακολούθηση κατά την κύηση ήταν ελάχιστη ή και ανύπαρκτη.» Ο μεγαλύτερος όμως κίνδυνος ήταν στον τοκετό και χαρακτηριστικό της αντίληψής του, είναι το γεγονός ότι σε αρκετές περιοχές οι εγκυμονούσες, κοινωνούσαν μόλις μάθαιναν για την κύησή τους και λίγο πριν τον τοκετό (Πρωτοπαπά, 2009: 16-17). Σε αυτό το κοινωνικό πλαίσιο, ήταν οι μαιείς οι «εκπρόσωποι» ενός (άτυπου) συστήματος φροντίδας, οι οποίες έμπαιναν στα σπίτια των κυπριακών οικογενειών, παρέχοντας καθοδήγηση και στήριξη, αυτό που σήμερα αποκαλούμε Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας και Αγωγή Υγείας (Leigh, 2001).

Ο τοκετός γινόταν συνήθως στο σπίτι της γυναίκας με τη βοήθεια της μαμμής (μαμούς), την οποία φρόντιζαν να καλέσουν μόλις άρχιζαν οι πρώτοι πόνοι (τα προπόνια). Δεν ήταν λίγες όμως οι περιπτώσεις κατά τις οποίες οι γυναίκες δεν προλάβαιναν να μεταβούν στο σπίτι τους και γεννούσαν στη διαδρομή ή στα χωράφια όπου δούλευαν. Και πάλι, όμως, καλούσαν τη μαμμή για να κόψει τον ομφάλιο λώρο ή και για να περιποιηθεί το νεογέννητο (Πρωτοπαπά, 2009: 53).

«Η γέννηση ενός παιδιού αποτελούσε ένα μυστήριο, ήταν κάτι το ιερό για όλες τις γυναίκες και θεωρούσαν καθήκον τους να παρευρεθούν». «Σε πολλά χωριά είχαν συνήθεια να καλούν τους στενούς συγγενείς, την κουμπάρα, τις γειτόνισσες και τη νονά της γυναίκας». Κατά τη διάρκεια του τοκετού, η μαμμή καθοδηγούσε τη γυναίκα και την έβαζε σε στάσεις βοηθητικές για να γεννήσει, συνήθως σε καθιστή θέση (σε ειδικό κάθισμα, το σελλίν ή σε καρέκλα, ξύλο ή στην άκρη του κρεβατιού) (Πρωτοπαπά, 2009: 42).

Μετά τη γέννα, έπλεναν τη λεχώνα με νερό, μέσα στο οποίο έβραζαν κύμινο για να καυτηριαστεί το μέρος, η λεχώνα μεταφέρονταν στο κρεβάτι (από το σελλίν) και αρκετές μαιείς συνιστούσαν να μείνει ακίνητη ώστε να αποφευχθεί η αιμορραγία. Συνήθης πρακτική ήταν να αλείφουν το νεογέννητο με κρασί, αλάτι και ζάχαρη ώστε να δυναμώσει και να είναι γερό. Εκτός από τη συμβολική σημασία τους, το κρασί και το αλάτι έχουν και απολυμαντικές ιδιότητες.

Στο διάστημα που ακολουθούσε, ήταν πολύ σημαντική η περιποίηση από τη *μαμμού* με ατμόλουτρα και υποκαπνισμούς σε τακτά χρονικά διαστήματα μετά τον τοκετό, όπου χρησιμοποιούσαν βότανα και φύλλα, αλλά και κρασί. Σημαντικός ήταν –και παραμένει– ο ρόλος της μαιίας στην καθιέρωση του θηλασμού, καθοδηγώντας τη νέα μητέρα να κατανοήσει τη σωστή στάση, συνήθειες και διατροφή που θα τη βοηθούσαν να «κατεβάσει γάλα».

Η μαιευτική στον σύγχρονο κόσμο

Σήμερα το επάγγελμα της μαιίας στην Κύπρο διέπεται από τον περί Νοσηλευτικής και Μαιευτικής Νόμο 1988/2017 (βασικός και τροποποιητικός) που έχει εναρμονιστεί με την ευρωπαϊκή νομοθεσία. Προϋποθέτει εγγραφή στο Μητρώο Μαιών καθώς επίσης και Άδεια Άσκησης του Επαγγέλματος κάθε τέσσερα χρόνια με παρουσίαση των απαραίτητων τεκμηρίων γνώσης και πρακτικής.

Οι μαιείς/μαιευτές στην Κύπρο είναι επιστημονικά καταρτισμένοι και εργάζονται με βάση διεθνή πρότυπα. Μπορούν να παρέχουν μαιευτική φροντίδα με επιδεξιότητα, κατανόηση, αγάπη, ποιότητα και ασφάλεια για το 87% της βασικής περίθαλψης που χρειάζονται οι γυναίκες κατά την εγκυμοσύνη, τον τοκετό και τη λοχεία. Σύμφωνα με τον Νόμο Περί Νοσηλευτικής και Μαιευτικής (1988-2017), αναγνωρίζονται ως οι υπεύθυνοι επαγγελματίες που διαχειρίζονται αυτοδύναμα τη φροντίδα των εγκύων γυναικών και παρέχουν την απαιτούμενη παρακολούθηση, φροντίδα, υποστήριξη και συμβουλευτική πριν και κατά τη διάρκεια της κύησης, στον τοκετό και στην περίοδο της λοχείας, διενεργώντας τον φυσιολογικό τοκετό με δική τους ευθύνη και φροντίζοντας τη μητέρα και το νεογνό (Χατζηγεωργίου, 2013).

Οι μαιείς σήμερα έχουν επάρκεια γνώσεων, στάσεων και δεξιοτήτων σύμφωνα με τη Διεθνή Συνομοσπονδία Μαιών (Hadjigeorgiou and Christofi, 2018). Είναι οργανωμένες σε συνδέσμους και, πέρα από την άσκηση της μαιευτικής ως επάγγελμα, σε πολλές περιπτώσεις μοιράζονται τις γνώσεις και την εμπειρία τους με εγκυμονούσες, ζευγάρια και οικογένειες, στο πλαίσιο ομαδικών ή ατομικών συναντήσεων. Παρόλο που οι τοκετοί δεν διεξάγονται πια κατ' οίκον από μαιείς στην Κύπρο, η παρουσία τους πριν, κατά και μετά τον τοκετό, σε όλα τα είδη εγκαταστάσεων, είναι καθοριστική για την υγεία και την ευημερία της μητέρας και του παιδιού. Ακόμα και σήμερα που το σύστημα υγείας της Κύπρου είναι ιατροκεντρικό, οι μαιείς παραμένουν συνοδοιπόροι των γυναικών και των οικογενειών τους, στηρίζοντας και ενδυναμώνοντάς τες, να ανακαλύψουν και να αξιοποιήσουν τις δικές τους ικανότητες στη διάρκεια αυτών των καθοριστικών στιγμών της ζωής των ανθρώπων.

Οι μαιείς/μαιευτές αναπτύσσουν την αντίληψη μέσω των αισθήσεών τους (όραση, αφή, όσφρηση, ακοή), καλλιεργούν την ενσυναίσθηση και την παρατήρηση συναισθημάτων και αντιδράσεων, συνδυάζοντας παραδοσιακές γνώσεις, επιστημονική κατάρτιση και ένστικτο. Παρά την εξέλιξη της μαιευτικής στο πέρασμα του χρόνου, έχουν παραμείνει αναλλοίωτα η αγάπη και ο σεβασμός για την έγκυο, τη μητέρα, το νεογνό, την οικογένεια και την κοινωνία. Τέλος, η παροχή ψυχοπροφυλακτικής φροντίδας και καθοδήγησης από τις μαιείς συμβάλλει στην ενδυνάμωση των γονιών και στην καλλιέργεια αρμονικών οικογενειακών και άλλων διαπροσωπικών σχέσεων στην ευρύτερη κοινωνία.

Ενδεικτική βιβλιογραφία:

- Αγγελή, Π. (2020), *Ο Ρόλος των Μαιών στην Περιγεννητική Φροντίδα που εργάστηκαν στην Κύπρο από το 1960-2020*, Τμήμα Νοσηλευτικής, ΤΕΠΑΚ (Μεταπτυχιακή διατριβή).
- Βρυωνίδου-Γιάγκου, Μ. (επιμ.) (2006), *Η Ιατρική στην Κύπρο. Από την Αρχαιότητα μέχρι την Ανεξαρτησία*, Nicosia, Marfin Laiki Bank Cultural Centre.
- Καραμπερόπουλος, Δ. (2004), "Βυζαντινή θεραπευτική", στο *Πρακτικά του Συνεδρίου Βυζάντιο – Βενετία – Νεώτερος Ελληνισμός*, Αθήνα: Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, σ. 91-100.
- Κονναρή, Α., Πιερής, Μ. (2003) (έκδ.). *Λεόντιου Μαχαιρά. Χρονικό της Κύπρου. Παράλληλη διπλωματική έκδοση των χειρογράφων*, Λευκωσία: Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών Κύπρου.
- Κουκουλές, Φ. (1938), "Τα κατά την γέννησιν και την βάπτισιν έθιμα των Βυζαντινών", *Επετηρίς Εταιρείας Βυζαντινών Σπουδών*, ΙΔ', σ. 87-146.
- Κουκουλές, Φ. (1948-1955), *Βυζαντινών βίος και πολιτισμός*, 6 τόμ., Αθήνα.
- Μιχαηλίδης, Δ. (2006), «Ιατροί και Ιατρική στην Αρχαία Κύπρο», στο Βρυωνίδου-Γιάγκου, Μ. (επιμ.) (2006), *Η Ιατρική στην Κύπρο. Από την Αρχαιότητα μέχρι την Ανεξαρτησία*, Nicosia, Marfin Laiki Bank Cultural Centre, 2006, σ. 12-68.
- Πουλάκου-Ρεμπελάκου, Ε. (2000), "Η παιδιατρική στο Βυζάντιο", *Αρχαία Ελληνικής Ιατρικής*, 17/3, σ. 326-331.
- Πρωτοπατά, Κ. (2009), *Τα έθιμα της γέννησης στην παραδοσιακή κοινωνία της Κύπρου*, Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, XLIX, Λευκωσία.
- Ρουσουνίδης, Α. Χ. «Γέννηση», *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια*, διαθέσιμο στο: <http://www.polignosi.com/cgi-bin/hweb?A=2368&V=limmata>
- Χατζηγεωργίου, Ε. (2013), "Παγκόσμια ιστορική αναδρομή της φροντίδας μητρότητας", *Κυπριακά Νοσηλευτικά Χρονικά*, 14/1, σ. 14-21.
- Beaucamp, J. (1983), "L' allaitement: Mère ou nourrice?", XVI Internationaler Byzantinistenkongress, Akten II/2, *Jahrbuch der Österreichischen Byzantinistik*, 32/2, pp. 549-558.
- Gkegkes, I., Lavazzo, C., Sardi and T., Falagas, S. (2017), "Women Physicians in Byzantium", *World Journal of Surgery*, 41, pp. 892-895.
- Hadjigeorgiou, E. and Christofi, M.-D. (2018), "How Midwifery Education in Cyprus has evolved in response to the demands", Retrieved from: <https://www.all4maternity.com/how-midwifery-education-in-cyprus-has-evolved-in-response-to-the-demands-of-a-complex-and-changing-world/>
- Karageorghis, V. (2006), *Aspects of Everyday Life in Ancient Cyprus. Iconographic Representations*, Nicosia: A.G. Leventis Foundation pp. 203-206.
- Leigh, C. (2001), "Midwifery in Cyprus", *Cyprus Nursing Chronicles*, 2/2, pp. 19-26, Retrieved from <https://cncjournal.cyna.org/wp-content/uploads/2019/06/CNC-2.219-26.pdf>
- Meyer, M. (2009), *An obscure portrait: imaging women's reality in Byzantine art*, London.
- Nicolaou-Konnari, A. (2020), "Women in Medieval Famagusta: Law, Family, and Society", in Gilles Grivaud, Angel Nicolaou-Konnari, and Chris Schabel (eds.), *Medieval Famagusta*, vol. II, *History and Society*, Mediterranean Nexus 1110- 1700. Conflict, Influence and Inspiration in the Mediterranean Area, 8 (Turnhout: Brepols, 2020), pp. 509-633.
- Soranus & Temkin, O. (1991). *Soranus' gynecology*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.

Ταινία

Στυλιανού, Δ. (σκηνοθ.) (2018): *BirthDays*. Available in: <https://www.birthdaysdocumentary.com>

Επικοινωνία:

Στέλλα Λεοντίου (Πρόεδρος), Μαρία Παναγιώτου (Αντιπρόεδρος)

Επιτροπή Μαιών / Μαιευτών Παγκύπριου Συνδέσμου Νοσηλευτών και Μαιών (ΠΑ.ΣΥ.Ν.Μ)

Email: midwives@cyna.org

Τηλ: +357-22-771994

Ιστοσελίδα: <https://cyna.org/midwivescommittee/>

Θέκλα Παπαντωνίου

Λειτουργός

Κυπριακής Εθνικής Επιτροπής UNESCO

Τηλ: 22809810

Email: tpapantoniou@culture.moec.gov.cy

Education Natural Sciences Social and Human Sciences Culture Communication and Information

Culture Intangible Heritage Intangible Heritage of Cyprus

Midwifery, practice and science

Applicants

Midwives Committee of the Cyprus Nurses and Midwives Association

Cyprus Nursing and Midwifery Council

Midwives' Association "Philotokos"

Cyprus University of Technology, Department of Nursing, School of Health Sciences

Communities, groups, bearers concerned

First and foremost, Midwifery, as practice and science in the Republic of Cyprus, is exercised, both in the private and public sector, by midwives who are currently represented by collective bodies (Cyprus Nursing and Midwifery Council, Midwives Committee). Training and scientific documentation in the field of midwifery are offered as postgraduate programmes by the Cyprus University of Technology (CUT) and the European University of Cyprus. Students of the MSc in Midwifery programmes acquire the knowledge, skills and attitudes required to offer qualitative and evidence-based midwifery care.

In addition to midwives, who are the main bearers of midwifery in Cyprus, there are also other groups or NGOs that promote the transmission of knowledge and practice in the field, such as Birth Forward that supports natural childbirth as an integral part of a low risk pregnancy and the Cyprus Breastfeeding Association "Gift for Life" that promotes breastfeeding as the best nourishment for infants.

Finally, midwifery care and guidance affects every woman, couple and family, and, generally, all those who bring a new life into the world and who are trying to respond to the multiple needs (physical and psychological) that this role entails.

Domain of ICH:

Social practices, rituals and festive events

Knowledge and practices concerning nature and the universe

Date of inscription:

2021

Geographical location and range of the element

Midwifery is practiced everywhere in Cyprus. In the past, women gave birth wherever they were, in their homes or their vicinity (e.g. the yard, a field etc.) usually with the help of a practical midwife, called *mammu* in the Cypriot dialect, but also with the help of other women. The *mammu*, using her practical experience, guided the birth and determined what had to be done both during labour, after birth and the puerperium. After 1932, trained midwives who monitored pregnant women, helped them to give birth but also referred them to gynaecologists/hospitals, if needed, were found in both cities and villages/regions. Later, women

Lefkara Laces or Lefkaritika

Tsiattista Poetic Duelling

Mediterranean diet

"Pipilla" Needle Lace

"Pittota or "Venice" embroidery needle lace (reticella type)

Basketry and straw-mat making

Reed-mat weaving from Kapouti

The art of drystone

"Arkatena" artisanal rusks

Limassol Carnival

The "Kataklysmos" Fair (celebrating Pentecost)

Shadow Theatre - Karagiozis

Cyprus Traditional Wedding Customs

Fythkiotika - Fyti embroideries on a weaving loom

Fervolites Lace

Traditional Red Clay Pottery

Glazed Pottery of Lapithos

Lapithos knives – small pocket knives

Traditional Easter Games in Cyprus

Cyprus Traditional Dances

Byzantine Chant

The Feast of Saint Phocas in Athienou

Bread-making tradition in Athienou

"Glydjista" sweets from Kilani

Sourdough Palouzés (grape must pudding)

Grape mash

[Midwifery, practice and science](#)

living in cities had access to more organised bodies and subsequently to public and private hospitals (depending on their financial situation). Women living on mountainous areas remained under the care of trained midwives and acquired access to hospitals much later.

Today, and in accordance with the Nursing and Midwifery legislation but also Directive 2013/55 of the EU, Midwifery is an autonomous profession. In state hospitals, midwives monitor low risk pregnancies independently, carry out natural childbirths and look after high risk pregnancies, puerperae and new-borns, while also promoting breastfeeding. They also advise and guide women and families on reproductive and sexual health. State hospitals have created natural childbirth rooms to support natural birth and reduce unnecessary surgical procedures, where the reporting professional is the midwife.

Even though the legislation stipulates the autonomy of the midwife as a profession, in the private sector this autonomy is limited. The upgrading of the role of midwives is anticipated with the inclusion of midwifery as a contracting profession with the Health Insurance Organisation of Cyprus where women shall have direct access to midwives.

Description

Women give birth; they bear new life. Since time immemorial women, with the help of other women in their tribe, society, village, give birth to their children into the world. The midwife was that woman who, due to her special skills and later on her special training, supported and helped women through labour and undertook a leading part during birth.

Midwives were always closely connected to motherhood while midwifery is as old as human existence. Ancient finds bear witness that labour has always been in the hands of women who were assisted by divine forces. Based on finds and testimonials from various eras we are led to the conclusion that Midwives played an important role in the care of expectant mothers and women in labour in Cyprus.

In addition, they were valued and respectful members of society and they viewed their profession as a vocation offering their knowledge and services indiscriminately to both Greek Cypriots and Turkish Cypriots.

Midwives know the female body and emotions, they trust these; they are insightful and empower women to use their own powers and skills on this journey. During labour they are the link between the partners / the couple, guiding women in labour but also their partners and/or other members of their family who may be present. They show love and respect towards women and their families helping them lay solid foundations for the future. The timeless process of natural childbirth is the crowning achievement of both women and midwives. Even though this process is now based completely on scientifically documented theory and evidence-based practice it has not ceased to be a ritual passage from living in the womb to living outside the womb and connected to customs, practices and symbolisms involving all senses but also to the interaction between a woman and a midwife and between midwives themselves. The role of midwives, albeit extensive and multifaceted, may be divided into four large categories for explanatory and descriptive purposes:

Before pregnancy: Midwives promote reproductive health, including sexual health, contraception, family planning, prevention of sexually transmitted diseases and others.

During pregnancy: They monitor pregnancies, both independently and as members of an interdisciplinary healthcare team, and carry out clinical measurements and tests, contribute to screening programmes, identify pathological conditions, empower and prepare women for labour and breastfeeding, provide guidance on healthy eating and physical well-being, establish healthy attitudes and behaviours during pregnancy so that pregnant women and embryos are not stressed in any way. Midwives prepare future parents on their parental role and support psychologically women, their partners and their wider families.

Labour / Birth: They manage normal birth independently helping women with low-risk pregnancies deliver naturally. They identify any pathological or urgent conditions during labour /birth and cooperate with other members of the interdisciplinary team, undertaking a main role. They promote breastfeeding and parental bonding immediately after birth.

After birth: They monitor and look after puerperae, having a primary role in the prevention and early diagnosis of complications such as haemorrhage, infections, psychological impact and others. As members of the interdisciplinary team they undertake the monitoring and care of neonates and help to successfully establish breastfeeding.

The practice of midwifery in Cyprus is nowadays governed by a relevant Legislation that has been harmonised with the European legislation (the Nursing and Midwifery Laws of 1988/2021 (basic and amending laws) and requires registration in the Midwives Registry as well as a Licence to Practice the Profession that is renewed every 4 years upon the presentation of supporting evidence of knowledge and practice. Midwives in Cyprus are scientifically trained, educated and working according to international standards. They are capable of providing skilful, qualitative and safe healthcare services with understanding and love for up to 87% of the basic care needed by women during pregnancy, delivery and

puerperium. According to the Nursing and Midwifery Law (1988-2017) midwives are recognised as the professionals responsible for the independent management of healthcare services provided to pregnant women. They monitor, support and advice women before and during pregnancy, during labour and puerperium and they carry out natural deliveries at their own responsibility while looking after both mothers and neonates. (Hadjigeorgiou, 2013).

According to the International Confederation of Midwives (ICM), Midwives in our days possess adequate knowledge, attitudes and skills, (Hadjigeorgiou and Christofi, 2018). They are organised in associations and beyond the practice of midwifery as a profession, they share, on many occasions their knowledge and experience with pregnant women, couples and families within the framework of group or individual meetings. Even though in Cyprus childbirth is no longer performed by midwives at home due to inefficiencies of the healthcare system, their presence before, during and after labour in all types of facilities is decisive for the health and welfare of mothers and infants. Even now, when the Cyprus healthcare system is medicalized, midwives are still the companions of women and their families, supporting and empowering them to discover and use their own skills during these decisive moments of human life.

Midwives use their senses (vision, touch, smell) to develop their perceptive skills and cultivate empathy and observation of emotions and reactions, combining traditional knowledge, scientific training and instinct. In spite of the development of midwifery throughout time, love and respect towards pregnant women, mothers, new-borns, families and the society remain unaltered. Finally, the provision of psychoprophylactic care and guidance by midwives contributes to the empowerment of parents and the cultivation of harmonious family and other interpersonal relations in the wider society.

References

- Αγγελή, Π. (2020), *Ο Ρόλος των Μαιών στην Περιγεννητική Φροντίδα που εργάστηκαν στην Κύπρο από το 1960-2020*, Τμήμα Νοσηλευτικής, ΤΕΠΑΚ (Μεταπτυχιακή διατριβή).
- Βρυωνίδου-Γιάγκου, Μ. (επιμ.) (2006), *Η Ιατρική στην Κύπρο. Από την Αρχαιότητα μέχρι την Ανεξαρτησία*, Nicosia, Marfin Laiki Bank Cultural Centre.
- Καραμπερόπουλος, Δ. (2004), "Βυζαντινή θεραπευτική", στο *Πρακτικά του Συνεδρίου Βυζάντιο – Βενετία – Νεώτερος Ελληνισμός*, Αθήνα: Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, σ. 91-100.
- Κοιναρή, Α., Πιερής, Μ. (2003) (έκδ.). *Λεόντιου Μαχαιρά. Χρονικό της Κύπρου. Παράλληλη διπλωματική έκδοση των χειρογράφων*, Λευκωσία: Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών Κύπρου.
- Κουκουλές, Φ. (1938), "Τα κατά την γέννηση και την βάπτισιν έθιμα των Βυζαντινών", *Επετηρίς Εταιρείας Βυζαντινών Σπουδών*, ΙΔ', σ. 87-146.
- Κουκουλές, Φ. (1948-1955), *Βυζαντινών βίος και πολιτισμός*, 6 τόμ., Αθήνα.
- Μιχαηλίδης, Δ. (2006), «Ιατροί και Ιατρική στην Αρχαία Κύπρο», στο Βρυωνίδου-Γιάγκου, Μ. (επιμ.) (2006), *Η Ιατρική στην Κύπρο. Από την Αρχαιότητα μέχρι την Ανεξαρτησία*, Nicosia, Marfin Laiki Bank Cultural Centre, 2006, σ. 12-68.
- Πουλάκου-Ρεμπελάκου, Ε. (2000), "Η παιδιατρική στο Βυζάντιο", *Αρχαία Ελληνική Ιατρική*, 17/3, σ. 326-331.
- Πρωτόπαπα, Κ. (2009), *Τα έθιμα της γέννησης στην παραδοσιακή κοινωνία της Κύπρου*, Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, XLIX, Λευκωσία.
- Ρουσούνιδης, Α. Χ. «Γέννηση», *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια*, διαθέσιμο στο: <http://www.polignosi.com/cgibin/hweb?-A=2368&-V=limmata>
- Χατζηγεωργίου, Ε. (2013), "Παγκόσμια ιστορική αναδρομή της φροντίδας μητρότητας", *Κυπριακά Νοσηλευτικά Χρονικά*, 14/1, σ. 14-21.
- Beaucamp, J. (1983), "L'allaitement: Mère ou nourrice?", XVI Internationaler Byzantinistenkongress, Akten II/2, *Jahrbuch der Österreichischen Byzantinistik*, 32/2, pp. 549-558.
- Gkegkes, I., Lavazzo, C., Sardi and T., Falagas, S. (2017), "Women Physicians in Byzantium", *World Journal of Surgery*, 41, pp. 892-895.
- Hadjigeorgiou, E. and Christofi, M.-D. (2018), "How Midwifery Education in Cyprus has evolved in response to the demands", Retrieved from: <https://www.all4maternity.com/how-midwifery-education-in-cyprus-has-evolved-in-response-to-the-demands-of-a-complex-and-changing-world/>
- Karageorghis, V. (2006), *Aspects of Everyday Life in Ancient Cyprus. Iconographic Representations*, Nicosia: A.G. Leventis Foundation pp. 203-206.
- Leigh, C. (2001), "Midwifery in Cyprus", *Cyprus Nursing Chronicles*, 2/2, pp. 19-26, Retrieved from <https://cncjournal.cyna.org/wp-content/uploads/2019/06/CNC-2.219-26.pdf>
- Meyer, M. (2009), *An obscure portrait: imaging women's reality in Byzantine art*, London.
- Nicolaou-Konnari, A. (2020), "Women in Medieval Famagusta: Law, Family, and Society", in Gilles Grivaud, Angel Nicolaou-Konnari, and Chris Schabel (eds.), *Medieval Famagusta*, vol. II, *History and Society*, Mediterranean Nexus 1110- 1700. Conflict, Influence and Inspiration in the Mediterranean Area, 8 (Turnhout: Brepols, 2020), pp. 509-633.

- Soranus, ., & Temkin, O. (1991). *Soranus' gynecology*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.

Film

Stylianou, D. (dir.) (2018): *Birth Days*. Available in: <https://www.birthdaysdocumentary.com> and <https://vimeo.com/ondemand/birthdaysdocumentary>

Contacts:

Stella Leontiou (President), Maria Panagiotou (Vice President)

Midwives Committee, Cyprus Nurses and Midwives Association

Email: midwives@cyna.org

Tel: +357-22-771994

Website: <https://cyna.org/midwivescommittee/>

Thekla Papantoniou

Officer

Cyprus National Commission for UNESCO

Tel: +357 22809810

Email: tpapantoniou@culture.moec.gov.cy